

Stockholm den 21 november, 2023

kn.inspel@regeringskansliet.se

Elmarknadsperspektiv på John Hasslers klimatförslag

Vi vill i detta mail ge några kommentarer, utifrån ett elmarknadsperspektiv, på John Hasslers utredning “Sveriges klimatstrategi: 46 förslag för klimatomställningen i ljuset av Fit for 55” (KN2023/03828).

1) *Tillståndsprocesser samt ersättning till kommuner och bostadsägare*

Vi delar utredningens syn att tillståndsprocesser behöver förenklas och att utbyggnaden av landbaserad vindkraft är en viktig pusselbit i Sveriges energiomställning. Vi håller med om att även kommunerna behöver tjäna på vindkraftsutbyggnaden. Det är dock en överdrift att kommunerna inte vinner något på att vindkraften byggs ut, vilket ofta hävdas i debatten. Vanligen är tarifferna i transmissionsnätet lägre för konsumenter i kommuner som är nettoproducenter av el, eftersom närproducerad el bidrar till att det blir billigare att transportera elen. Det är möjligt att dessa tariffer och hur de utformas av Svenska kraftnät behöver bli mer transparenta, så att det blir tydligare för kommunerna hur mycket de kan tjäna på närproducerad el.

Likväl är det ett problem att vindkraftskommuner inte får skörda alla fördelarna. Till exempel gynnas även närliggande kommuner genom lägre tariffer. Detta problem bidrar till att kommuner, som ser till sina invånares bästa i första hand, utnyttjar sin vetorätt oftare än vad som vore samhällsekonomiskt effektivt. Vi håller med Hassler om att det kan behövas ytterligare kompensation till kommuner och närboende för att göra dem mer positiva till vindkraft. Detta så att motståndet minskar och tillståndsprocessen går snabbare.

Dock finns det potentiella problem med att införa särlösningar för vindkraften. En farhåga är att tillståndsprocesserna och skattelagstiftningen kan komma att kompliceras för projekt som innehåller olika tekniker, om lagstiftningen behandlar dem olika. Vidare finns risken att lagstiftningen får en oönskad inverkan på teknikvalen om vindkraften skulle särbehandlas. Vi

menar att Sveriges regelverk behöver bli mer teknikneutrala. Om skattelagstiftningen ändras så att kommunerna får en skatteintäkt från vindkraft, då bör motsvarande förändring även göras för annan industriell verksamhet. På motsvarande sätt bör lagstiftningen ses över för alla närboende som drabbas av störningar från infrastruktur eller industriell verksamhet.

Från utredningen *Värdet av vinden* vill vi särskilt lyfta fram förslaget att den som äger en bostadsfastighet intill en ny landbaserad vindkraftspark under vissa förutsättningar ska ha rätt att få fastigheten inlöst av parkens tillståndshavare. Vi menar att likartade förslag även kan tillämpas på de som störs av solkraft, kärnkraft, bränslebaserad elproduktion, transformatorstationer, kraftledningar eller annan industriell verksamhet. Vi förordar att regeringen inför ett regelverk av den karaktären för vindkraft, och att likartade förslag även införs för annan industriell verksamhet, vilket skulle ge ett någorlunda teknik neutralt regelverk. Detta ger bostadsägare en rättighet som skyddar dem från en förlust. Bostadsägaren behöver inte nödvändigtvis utnyttja rättigheten. Det räcker med att den styr förhandlingen mellan bostadsägare och vindkraftsägare i rätt riktning. I enlighet med ekonomisk teori som är tillämpbar på problem av den här karaktären, bör en sådan rättighet ge samhällseffektiva överenskommelser mellan bostadsägare och vindkraftsägare.

De ersättningsmodeller som diskuteras i utredningen *Värdet av vinden* är ofta bra och värdefulla som utgångspunkt i förhandlingar mellan bostadsägare och vindkraftsägare. Dock vore det antagligen inte samhällseffektivt att fastlägga sådana ersättningar i lagstiftningen. Ett potentiellt problem är att ersättningsmodeller inte nödvändigtvis uppmuntrar vindkraftsägare att utveckla förbättrad teknik med mindre störningar, eller som dämpar störningarna. Vindkraftsägare som lyckas dämpa störningarna bör betala en mindre ersättning till bostadsägare. En fördel med att ersättningen till bostadsägaren anpassas efter omständigheterna är att ersättningen även beaktar hur terrängen runt vindkraftverket ser ut, och hur den bidrar till att dämpa störningar.

2) *Vattenfall bör drivas affärsmässigt*

Vi är skeptiska till Hasslers förslag att Vattenfall ska ges utökade möjligheter att bortse från affärsmässighet och att deras beslut i större utsträckning ska kunna tas på samhällsekonomisk grund. I teorin låter det bra, men det är tveksamt om det skulle fungera i praktiken. Risken är att det blir svårt att hålla isär det samhällsekonomiska intresset och regeringens intressen. En farhåga är att en sådan sammanblandning skulle öka den politiska styrningen av Vattenfall. Det är olyckligt att Vattenfalls kassaflöde har blivit ett verktyg som svenska politiker försöker använda för att bedriva energipolitik. Mest troligt skulle Vattenfall drivas mer samhällseffektivt om det politiska inflytandet minskade och i stället styrdes av allmänna regleringar som är desamma för alla aktörer på elmarknaden.

3) *Om elskatten sänks så bör det ske långsamt*

I teorin håller vi med Hassler om att det vore bra att sänka elskatten, men vi menar att det vore olyckligt med en snabb sänkning. Svenska kraftnät har varnat för att utbyggnaden av ny elförbrukning går för snabbt jämfört med utbyggnaden av ny elproduktion. Enligt deras [kortsiktiga marknadsanalys](#) kan det bli elbrist år 2027. Därtill bidrar konflikter i omvärlden till ökad risk för energibrist. En konsekvens av en sänkt elskatt är att elförbrukningen ökar, vilket ökar risken för att Svenska kraftnät kan tvingas koppla bort konsumenter. Om elskatten ska fasas ut, så bör det göras långsamt, kanske under en 15-årsperiod, så att det blir möjligt att bygga ny elproduktion som kan möta den ökade elförbrukningen, som blir följderna av en sänkt elskatt. Alternativt kan elskatten sänkas eller temporärt avskaffas under sommarhalvåret när risken för elbrist är låg.

Pär Holmberg och Thomas Tangerås

Docenter i Nationalekonomi och seniorforskare inom forskningsprogrammet Hållbar energiomställning vid Institutet för Näringslivsforskning (IFN).